

za Bogom, neka to ne pripisuje autoru, nego Bogu. Autora će to najviše radovati.« (str. 9.-10.) Zato knjigu preporučujemo čitateljima, a autoru želimo da *Teološki fragmenti II.* što prije ugledaju svjetlo dana.

Boris Vulić

Vinko ROŽIĆ

Providnosti ususret. Uzorni primjer i nauk hrvatskoga svetca Leopolda Bogdana Mandića

– Dubrovačka biskupija – Obiteljsko savjetovalište, Dubrovnik, 2016., 91 str.

Nakon kratkoga uvod u kojem autor ističe nakanu »ovog djelca« koja je »približiti krjepostan život Apostola Ispovijedi, Apostola ekumenizma, i Prijatelja ljudi, hrvatskog sveca Leopolda Bogdana Mandića«, Rožić tka tkivo »djelca« u četirima vezovima: *Leopold Bogdan Mandić, Fratar i svećenik, Apostol Ispovijedi i Apostol Ekumenizma te Blaženik i svetac.* Knjiga započinje citatom Leopolda Bogdana Mandića u kojem se ocrtava povjerenje u providnost koje je Leopold imao u odnosu prema Bogu. Autor svetca, kako smo već naznačili, naziva Apostolom Ispovijedi, Apostolom ekumenizma i Prijateljem ljudi. Poznavanje duše, poznavanje drukčijega i poznavanje onoga najbližega (prijatelja) jesu karakteristike Leopolda Bogdana Mandića. Autor snažno ističe bitan odnos u prvim godinama ži-

vota djeteta, a to je odnos između majke i djeteta koje preko majke počinje gledati drugoga, drukčije, svijet, Boga.

Rast pun povjerenja kod djeteta svakako potiče odnos između oca i majke, Petra Antuna i Dragice, što autor također vješto ocrtava i opisuje ističući složnost u bračnom paru Mandić, paru kojemu je Bogdan bio petnaesto dijete. Odnos između Petra Antuna i njegove supruge Danice pomalo je i idealistično opisan što omogućuje čitatelju da vratiti povjerenje u izgubljene ideale. Odnos bračnoga para u kojem se ocrtava empatija, suosjećanje i razumijevanje omogućuje i djeci sigurno odrastanje. Zanimljivo je kako Rožić opisuje početak rađanja kod Bogdana onoga što će postati kasnije: vrstan ispovjednik. Biti ispovjednik koji će tješiti blagošću jest integrirajuća misao koja prati djelo *Providnosti ususret*. Pripadati narodu i pripadati Crkvi Bogdanu je bio dio njegova identiteta.

Obitelj, dom i Crkva jesu vrijednosti koje se isprepliću u »djelcu« te u isto vrijeme i veliko poštovanje prema drukčijem, drukčijem narodu, drukčijoj Crkvi. Vrlo je simbolično primijetiti kako autor Bogdanu kao dječaku pripisuje riječi i osjećaje koje su u Svetom pismu pripisane Bogu i milosrdnom Samaritancu: »Sažali se nad njima.« Upravo je i to jedna od karakteristika blagotvornoga zvanja ispovjednika, no ti osjećaji rodili su se u odnosu prema siromasima i u promatranju kako se kapucini odnose prema siromasima. I ovdje pronalazimo jednu važnu vrednotu

koja resi obitelji, a to je odnos prema slabijima, manjima, prema siromasima. Nije to jedini put kada autor Bogdanu pripisuje kristolike riječi i geste (*Istina bi preoštar mač za štit sazdan od jedino godina životna iskustva*).

Psihičke i tjelesne poteškoće koje čovjeka stavljaju na granicu izdržljivosti preduvjet su za trajni psihofizički rast osobe, što je, prema autoru, kod Bogdana tijekom odrastanja uistinu i bilo prisutno. Još jedna moguća poduka za roditelje i odgojitelje jest ta da se djecu stavlja na granice izdržljivosti, ali ne preko njih, kako bi im se omogućio uravnotežen i zdrav odgoj.

U prvoj velikoj odluci Bogdanovi roditelji oslušuju riječi svoga djeteta i udjeljuju mu svoj blagoslov i potporu. Nije li to slika puštanja djeteta da raste kao autonomno te da ostvaruje u životu planove koje Bog ima o njemu, a ne one planove koje su mu roditelji pripisali. Takva potpora zasigurno je pomoć i u teškim trenucima života koji su uslijedili na Bogdanovu životnom putu. Isti blagoslov fra Leopold dobit će prije svoga svećeničkoga ređenja. I ovdje nam se pokazuje važnost nazočnosti roditelja u bitnim trenucima djetetova života. »Dugotrajna patnja zna prouzročiti bol i razočaranje koje se, u nekoj malenoj, jadnoj, nerazvijenoj duši nerijetko uobličiti u neprilagođen, surov odnos prema svijetu u ljudima. Kada, pak, plemenita duša pati, ako joj nije moguće promijeniti stanje ili vlastitu pomnju, ona čvrnsne, jača i razvija suosjećanje za supatnike: razumije ih,

bude im smjerokaz, nudi olakšanje na njihovu putu k utjesi. Bogdanova duša, plemenita i suosjećajna, kroz kušnje je jedino mekšala i rasla.« (Rožić, 36-37) Ovime se daje važnost pristupu bolnim trenucima u životu svake osobe te se u isto vrijeme bol preobražava u osjećajnost prema bližnjemu.

Gajiti određene plemenite i doživotne ideje jest nešto što pomaže u integraciji osobnosti, drži osobnost na okupu, a jedna od takvih snažnih ideja kod fra Leopolda bila je i jedinstvo istočne i zapadne Crkve, katolika i pravoslavačaca. Snažna psihološka poruka očituje se i u piščevim riječima na 50. stranici kada se fra Leopold miri s činjenicom neodlaska na Istok, nego susret suprotnosti uočava u sebi: »Potvrdi to njegova misao još od prije nekolicine godina kada je, ne mogavši otputovati u upravo takva mjesta na sučeličnoj, rodnoj mu hrvatskoj obali, u tihoj patnji prihvatio odluku poglavara. No, istom, i uvijek iznova obnovljenog zavjeta da će svaka osoba koja mu dođe tražec utjehu u sakramentu pomirenja predstavljati Istok, i da će svaki takav susret duša, posve neovisno o danom okruženju, pokušati učiniti prigodom za plodan ekumenski trenutak.« Velike stvari i veliki ideali često se ostvaruju u misijama duše, u Istoku i Zapadu iste osobe, a ne negdje u dalekoj tuđini.

Fra Leopold i sam kao odgojitelj mlađih pokazuje osjetljivost prema slabijem i ranjivijem te se također osjeća slobodnim nadilaziti okvire discipline u korist čovjeka. Time pokazuje osjetlji-

vost prema čovjeku, stavljajući ga iznad zakona. Pišući arhaičnim rječnikom, autor čitatelja lakše uvodi u vrijeme kada je fra Leopold živio. Može se također primijetiti kako se Rožić kreativno poigrava svezama riječi među kojima svakako povlašteno mjesto zauzimaju »salon uljudnosti« kojim označava ispovjedaonicu fra Leopolda i sintagma »orijaš duše« kako ga je nazivao blaženi kardinal Alojzije Stepinac.

Tema obitelji pojavljuje se i u ispovjedaonici, no taj put progovara se o tako bitnom odnosu sina prema ocu, gdje sin na svojim leđima doživljava težinu očeva života. I u tim riječima možemo otkriti poduku kako valja neprestano ulagati u odnos oca i sina odnosno kćeri ili pak majke i sina ili kćeri jer nakon smrti ostaje povjerenje u Božju providnost i dobrotu. Znakovito je u »djelcu« primijetiti kako se autor učestalo vraća na temu poslušnosti fra Leopolda njegovim poglavarima, fra Leopold bori se kao čovjek i kao redovnik koji je podložan volji poglavara i uporno pobjeđuje ovo drugo.

Mogli bismo reći kako se i iz teološke, ali i iz psihološke, perspektive učinak valjane molitve, ali i rada na sebi, počesto očituje u odnosu prema drugim ljudima. Lako je iz Rožićeva »djelca« iščitavati mnogo susreta, najčešće spontanih i svakodnevnih, u kojima je fra Leopold potpuno nazočan i u živom odnosu s osobama. Isti ti odnosi obogaćeni su razumijevanjem, ohrabrenjima, poniznošću i vedrinom.

Kao što smo već spomenuli, »orijaš duha« nazivao je blaženi Alojzije Stepinac fra Leopolda što Rožić u zadnjem dijelu »djelca« piše. Uistinu je ta knjiga velik poticaj pojedincima i obiteljima da grade u svojim domovima *orijaše duha* koji će, unatoč tjelesnoj krhkosti, biti veliki duhom i činiti velika djela u maloj svakodnevi.

Riječi koje integriraju knjigu jesu one s naslova koje se zatim pojavljuju na 60. stranici u ustima fra Leopolda i tijekom čina po kojemu ga danas mnogi prepoznaju kao vrsnoga ispovjednika. *Providnosti ususret* tako odskače po tlu Rožićeve knjige na naslovnici, na 60. te 87. stranici. Podsjeća na trostruki izvor vode u crkvi mučeništva sv. Pavla u Rimu. Uistinu *Providnosti ususret* pokazuje potpuno predavanje svetca Leopolda u Božje ruke. Knjiga je popraćena ilustracijama akademske slikarice Ivane Jovanović-Trostmann.

»Djelce« je napisano kao roman koji prati život hrvatskoga svetca iz Herceg-Novog fra Leopolda Bogdana Mandića od rođenja do smrti. No pisanje je popraćeno mnogim međuljudskim odnosima između Bogdana i njegovih roditelja, braće i sestara, Leopolda i njegove subraće redovnika, fra Leopolda i njegovih penitenata te fra Leopolda Bogdana Mandića i hrvatskoga puka koji ga po odluci pape Ivana Pavla II. štuje kao svetca.

U ovom »djelcu« moguće je pronaći mnogo tekstova koji mogu potaknuti djelatnike u pastoralu braka i obitelji te

u pastoralu mladih, koji mogu poslužiti kao duboka inspiracija za oplemenjivanje triju ljubavi koje je *Apostol ekumenizma, Apostol Ispovijedi i Prijatelj ljudi* živio i ostavio u baštinu: ljubav prema domu i domovini, ljubav prema Crkvi (istočnoj i zapadnoj) te kao vrhunac ljubav prema Bogu.

Josip Bošnjaković

Marijan MANDAC

Krst i euharistija u novozavjetnoj i otačkoj predaji

– Kršćanska sadašnjost – Služba
Božja, Zagreb – Split, 2016., 208 str.

Jedna od velikih vizija Drugoga vaticanskoga koncila bila je nov pogled na blago nauka crkvenih otaca, odnosno vraćanje na prve svjedoke i temelje prve Crkve koje vidimo u osobnome životu i nauku crkvenih otaca. Obnavljajući zanos oko proučavanja objave u Svetome pismu, kao i Predaje Crkve sačuvane u spisima otaca, koncilski oci potiču: »Zaručnica utjelovljene Riječi – to jest Crkva – poučena Duhom Svetim trsi se da iz dana u dan prispijeva sve dubljem razumijevanju Svetih pisama kako bi svoju djecu neprestano hranila božanskim riječima; stoga primjereno njeguje poučavanje istočnih i zapadnih svetih otaca i svetih liturgija. A katolički egzegeti i drugi proučavatelji svete teologije trebaju se pomno udruženih sila truditi kako bi, pod nadzorom svetog učiteljstva, prikladnim pomoćnim sredstvima

tako istraživali i izlagali božanska Pisma da što više služitelja božanske Riječi uzmogne Božjemu puku plodotvorno pružati hranu Pisama koja rasvjetljuje duh, učvršćuje volje i srca ljudi potiče na ljubav prema Bogu.« (*Dei Verbum*, 23) Odgovarajući na koncilski poticaj Marijan Mandac, baveći se gotovo pola stoljeća iznimno plodonosnim znanstveno-istraživačkim radom, ne prestaje iznenađivati svojim doprinosima kako bi Crkva hrvatskoga govornoga područja dobila mogućnost iščitavanja spisa crkvenih otaca.

Nakon brojnih studija, kao plod rada na prijevodima tekstova istočnih i zapadnih svetih otaca, u izdanju *Kršćanske sadašnjosti i Službe Božje* donosi nam svojevrсни kompendij nauka otaca o sakramentima inicijacije, krstu i euharistiji.

Kako nam autor pojašnjava u predgovoru knjige, to djelo podijelio je u tri poglavlja. Najprije donosi novozavjetne retke u kojima se može pronaći govor o krstu, dok se u drugome poglavlju posvećuje novozavjetnome govoru o euharistiji. U trećemu poglavlju, za koje u predgovoru naznačuje da za njega nije imao uzor te da je njegovo jedino metodološki, nastoji sažeto donijeti sve autore i spise otačkoga vremena u kojima nailazi na učenje o krstu i euharistiji.

Koristeći se svojim prijašnjim radovima u prvom poglavlju, naslovljenom *Krsno otajstvo u Novome zavjetu*, Mandac prolazi svim onim novozavjetnim spisima u kojima se krsna mjesta pojav-